

Øvre Værebros Mølle og Landevejskro

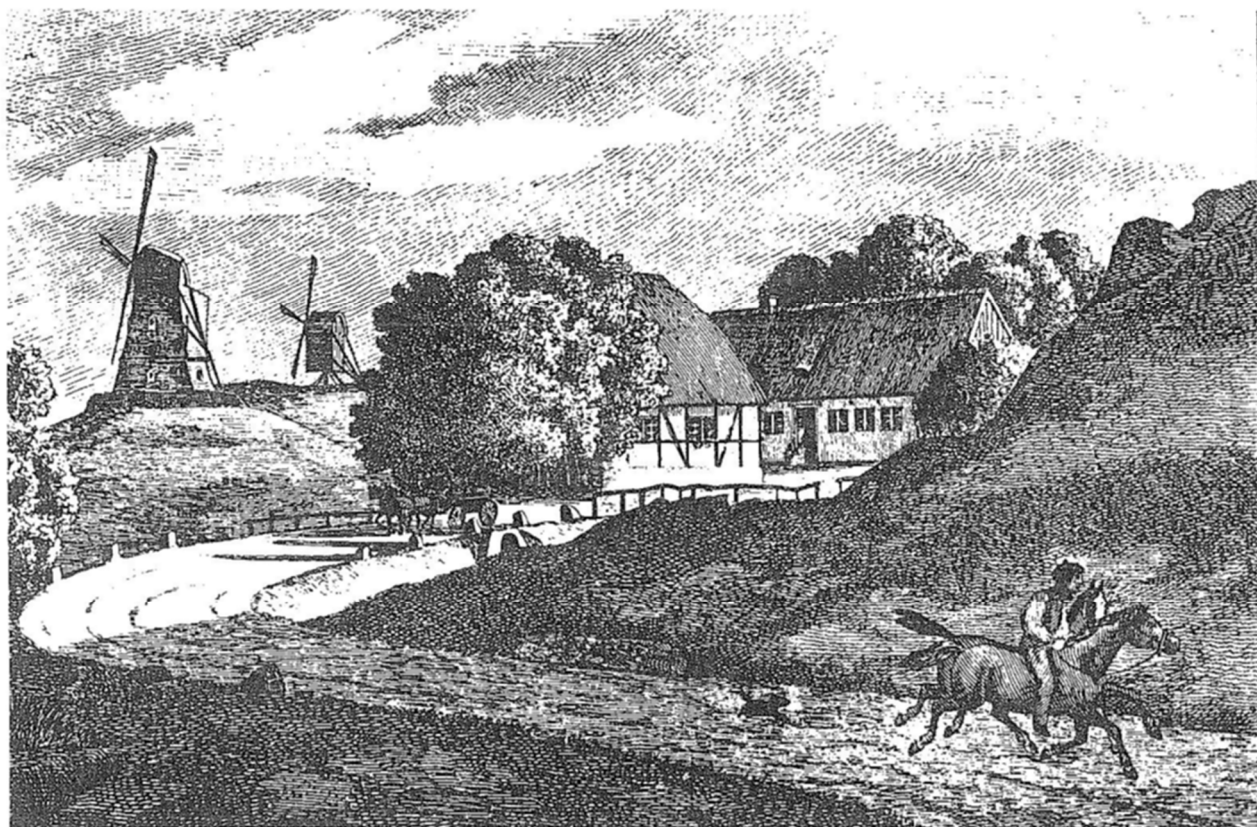
Egnshistorisk Nyt nr. 3 – 1993 – udgivet af Egnshistorisk Forening i Gundsø

Foto: Postkort fra omkring 1905. Midt i billedet, som er taget mod syd, ses krobygningen. Det ses tydeligt, at Frederiksborgvej snor sig ind mellem gårdens bygninger og ned langs krobygningen. Billedet er udlånt af Ølstykke Lokalhistoriske Arkiv.

Øvre Værebros Mølle og Landevejskro

Øvre Værebros Mølle er historisk set mest kendt for at være den ene af Gundsøs to ældgamle vandmøller. Men at der i langt over 200 år, måske 300 år også var landevejskro på stedet - er nok mindre kendt. - Egnshistorisk Forening besøger stedet 9. oktober.

Øvre Værebros Mølle ca. 1850.

FREDERIK DEN SYVENDE BESØGTE VÆREBROS KRO

Lærer Valdemar Køie, født i Gundsømagle 1839, søn af skolelærer Niels Køie, skrev sine barndomserindringer omkring 1905. Hans familie har for nylig overladt kopier af disse til Lokalhistorisk Arkiv i Gundsø.

Vi bringer her et kort uddrag, hvor han bl.a. beskriver et kongebesøg på Værebros Kro:

"Frederik den Syvende boede på Frederiksborg, og fortællinger om hans folkelighed, vittigheder og kådheder gik fra mund til mund. Han indbød undertiden borgere i Hillerød til at spise hos sig og morede sig med at kunne drikke en og anden af dem fuld. Det var noget, som de sjællandske bønder kunne lide at høre. Kongen havde lejet fiskeriet i Hjørnlunde (nu udtørrede) sø, og en smed, som boede ved søen, stagede for ham, når han en og anden sommerdag med et par kammerater kom derud for at mede. Kongen havde mad og brændevin med, og smeden spiste med og drak af samme flaske som kongen, fortaltes der, - dog drak kongen først. "Han var så satans ligefrem", sagde man, og det var vel nærmest hans lune og kåde ligefremhed, der

gjorde ham så folkekær; thi, som Madvig siger: "Hans frihedsgave bestod deri, at enevældens tøjler faldt ud af hans ikke stærke hænder".

Når han rejste, var det blevet skik, at bønderne ledsagede ham til hest som æresvagt. Engang, da han skulle køre fra Frederiksborg til Roskilde, mødte bønderne fra sognene nord for Roskilde ridende ved amtets grænse (Værebros) for at ledsage ham derfra til Roskilde. En masse mennesker samledes ved Værebros Mølle for at se kongen. Jeg havde også fået lov til at gå derned. Der var dengang kro og 2 vejrmøller. I den lange tid, vi ventede på kongens komme, morede en lille flok drenge, hvoriblandt jeg, sig med at løbe frem og tilbage i mellemrummene af de susende møllevinger, hvad vi syntes var morsomt. At det kunne være livsfarligt, faldt os ikke ind, og det var underligt, at ingen voksne mennesker jog os bort. Kongen med følge var imidlertid kommet ind i kroen for at spise, og møllegården, hvorigennem landevejen går, var fuld af mennesker, der ventede på at se kongen stige til vogns. Jeg kunne intet se og stod derfor op på en skrå kælderlem for at se over folks hoveder. Jeg så ham da komme ud ad døren, en tyk mand i en blå kappe og felthue på hovedet.

Men i det samme gled jeg på den skrå lem og slog ryggen, så jeg kunne føle det i meget lang tid derefter. Den såre korte fornøjelse måtte jeg betale lidt dyrt. Bag på kongens vogn stod en mængde tobakspiber, alle med en stor rund klump yderst på spidsen. Grevinde Danner sad i en anden vogn tillige med en anden dame og havde travlt med at træde en synål. Hun forekom mig at være tyk, rød og grim. - Så råbtes der hurra, og "toget" satte sig i bevægelse med den anselige rytterskare foran.

Siden fortalte sognefoged Augustinus Gotfredsen om denne anstrengende ridetur. Bønderne, som

vel ikke var de bedste ryttere, red naturligvis nok på deres bedste heste, men disse var tykke og fede og ikke sådanne løbere som kongens langbenede køreheste. Det havde derfor moret kongen af og til at sige til kusk: "Kør til, Jens", - eller hvad han nu hed; jeg tror, han hed Jens Pedersen, - for stadig at drive rytterne hurtigere afsted, da de jo skulle holde sig foran kongen. De var derfor kommet til Roskilde som halvt mørbankede og med forpustede og skummende heste. I Roskilde mødte så nok ryttere "nede fra landet" og fulgte ham videre."

ØVRE VÆREBRO MØLLE

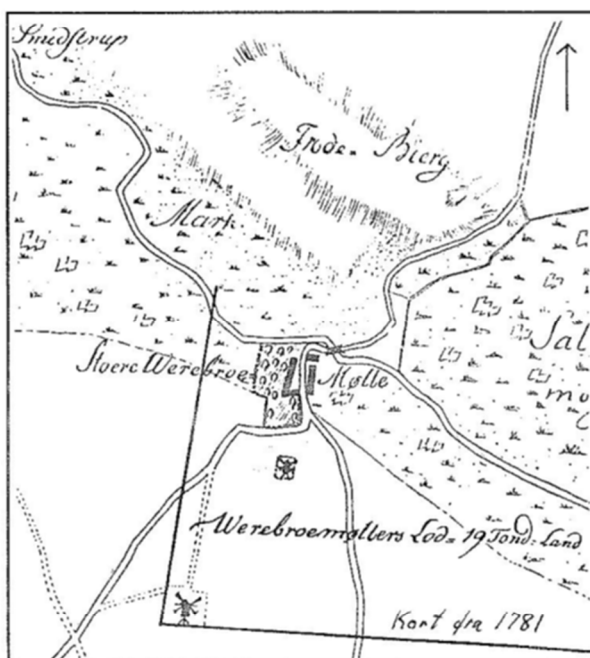
Øvre Værebros mølle er et gammelt, historisk sted. Selve vandmøllen, som blev nedlagt i 1740, omtales i Roskildebispernes jordebøger i 1377, men dens historie går utvivlsomt i lighed med Nedre Værebros vandmølle meget længere tilbage i tiden. Nedre Værebros vandmølle, blev ifølge historiske kilder, af biskop Absalon skænket til Æbelholt Kloster omkring 1175. Ved reformationen i 1536 kom begge møller under kongen.

Øvre Værebros mølle blev formodentlig ved en fejl tillagt Frederiksborg len i 1596, selvom møllen lå på sydsiden af Værebros å i Gundsømagle sogn. En af møllens ejere i 1500-tallet var enspænder (postbud) Jens Fuchs, det var 1564. Han havde bl.a. også Ryttergården i Gundsømagle. Gården var dengang byens største og fornemste gård.

Historikeren Arne Sundbo har i Frederiksborg Amts årbog for 1949 skrevet om Øvre Værebros mølle og her giver han mange interessante oplysninger om stedet.

I vandmøllens velmagtsdage i 1500-1600-tallet blev møllens kværne drevet af 4 såkaldte underfaldshjul. Det har uden tvivl været et drabeligt maskineri når alle vandhjul var i gang. Mølledammen var så at sige hele det store ådalsåmråde øst for møllen, som åen gennemløber. Dengang lå her en stor lavvandet sø, kaldet Vigsø.

For møllens rentabilitet var søens vandstands-højde naturligvis alfa og omega. Søens skiftende

vandstand var til gengæld også vigtig for de omkringboende bønders egnarealer, på den måde, at bønderne ønskede lav vandstand af hensyn til dyrkning af markerne, og mølleren ønskede høj vandstand af hensyn til vanddrivkraften. Dette medførte at der gennem mere end hundrede år gentagene gange var bataljer omkring omkring vandmøllen. I 1740 ødelagde bønderne møllens stemmewærk så voldsomt, at det endte med retssager. Møllen blev derefter nedlagt som vandmølle. Men i 1622 var der opført en vindmølle, måske har der også tidligere været vindmøller på stedet.

Allerede i 1665 dokumenteres det, at der er

Øvre Værebros Mølle og Landevejskro

Egnshistorisk Nyt nr. 3 – 1993 – udgivet af Egnshistorisk Forening i Gundsø

landevejskro i en af møllegårdens bindingsværkslænger, og 1848 ligeledes landhandel. Ved et ejerskifte i 1878 oplyses det i møllegårdens skøde, at der er 2 vejmøller, en hestemølle, maltgøreri, kro og dansesalsbygning foruden rejsestald på stedet.

Først så sent som i 1916 blev Møllen tilbagelagt til Gundsømagle sogn, Roskilde amt, hvor den retteligt hørte hjemme. Men da var kornmøllerne forlængst ophørt med at virke.

1911 var den hollandske vindmølle syd for gården nedrevet og krovirksomheden ophørte vistnok i 1920'erne. Stenbroen fra de gamle gårdspladser findes stadig ca. en meter under nuværende niveau, og ved åens sydbrink, vest for den ny vejbro ses stadig kampestensværker, som måske stammer fra vandmøllernes tid. Som det ses på tegningen på forrige side, gik Frederiksborgvej gennem gården indtil omkring 1929, hvorefter vejen blev ført vest om gården og hævet i forbindelse med bygningen af den nuværende vejbro over åen.

I 1931 købte "Foreningen af 1837 til førsømte Børns Frelse" Øvre Værebros Mølle og ombyggede krobygningen til et drengehus. Navnet blev senere ændret til Skolehjemmet Værebros. Skolen eksisterede indtil 1985, hvorefter stedet blev solgt til private og er i dag i familien Andersens eje.

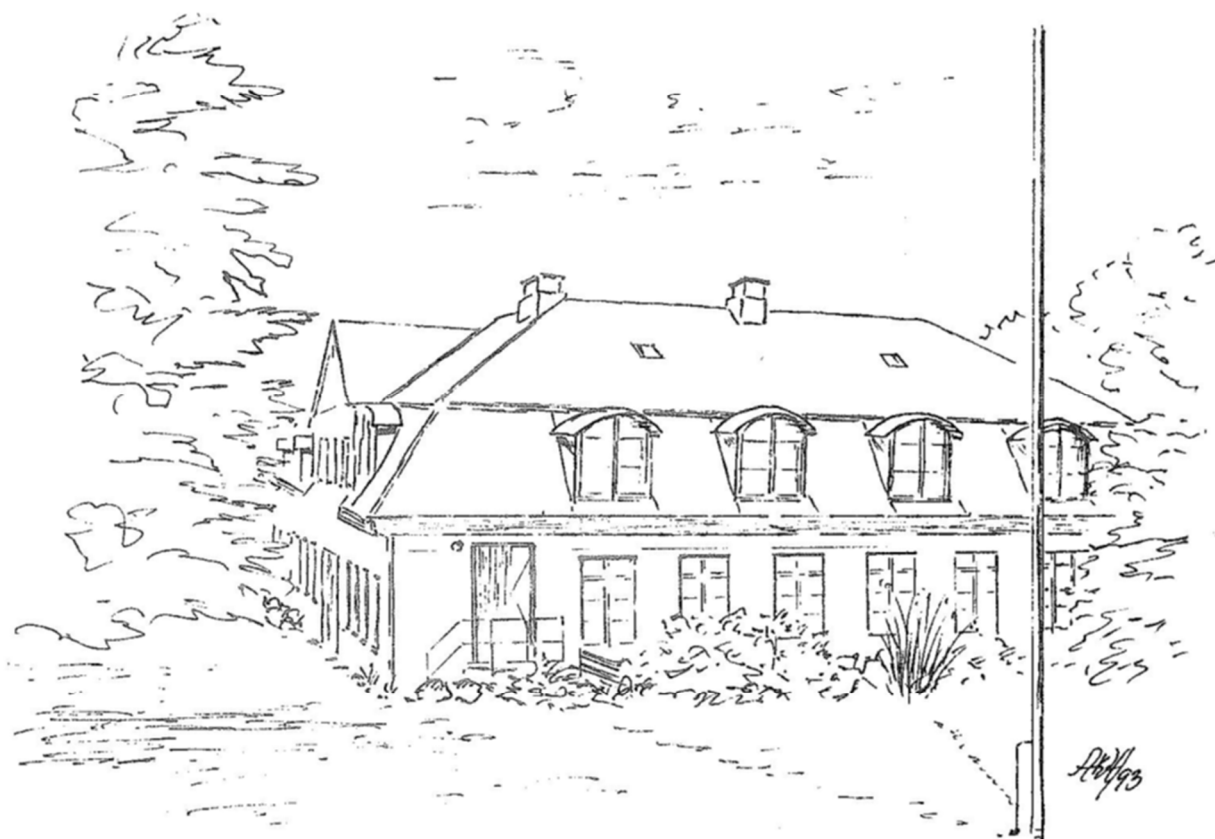
Anne Hansen

TUR TIL ØVRE VÆREBROS MØLLE

Lørdag den 9. okt. kl. 14.00 har en af stedets nuværende beboere, lærer Poul Andersen, lovet at være rundviser på denne spændende historiske lokalitet. Medbragt kaffe/brød kan nydes på stedet. I tilfælde af dårligt vejr er det muligt at komme indendørs. Stedets nuværende adresse er Vibesøvej 7.

Tilmelding ikke nødvendigt.

Foredragsudvalget

Den tidligere skole "Skolehjemmet Værebros" som den ser ud i dag, set fra syd.
Tegning: Anne Hansen.